

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

XVIII. Infamis in matrem I. Pro uxore contra maritum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

cit ut mori mallet, de moriente ut viveret. Vos vero, sanctissimi viri, quo jam ambitu, quibus possem convenire precibus? Ille vester infelix, ille vester absolutus, flere vetitus est. Non habet gratiam suam toties genua complecti, & ad fatigatam misericordiam novi discriminis pondus attulimus. O mors semper imparata miseris, negata cupientibus, quando succurres? Me infelicem, perdidisti venenum. Sed quatinus aliquid, pater, expectationi tuæ repromissi, nolo desperes. Fruere quinimmo ante suprema, ante exitum meum hac voce, vicisti. Nescio quidem quod rursus eligam obitus genus: an placeat reparare virus infelix. Sed prædico, testor, quæcunque fuderit traditio lethi, miserere, ne jubeas, miserere, ne cogas. Facilius me occiderent gemitus tui, lacrymæ tuæ. Et ne mihi putes illam secreti nostri excidisse vocem, Venenum quidem te jubente bibere non potui, quandoque tamen hoc occidet quod bibere jussisti.

DECLAMATIO XVIII.
INFAMIS IN MATREM.

ARGUMENTUM.

Male tractationis fit actio. Speciosum filium infamem tanquam incestum cum matre committeret, pater in secreta parte domus torsit, & occidit in tormentis. Interrogat illum mater quid ex filio compererit. Nolentem dicere, male tractationis accusat.

PRO MULIERE CONTRA MARITUM.

ET SI, judices, callidissimus parricida facinus suum sic ordinavit, ut vobis matrem faceret invisam, sive dissimularet misera mortem filii sui, sive quereretur, tanque monstrorum novitate circumdatam eo perduxit, ut sibi videatur infamaturus iterum vel patientiam nostram, vel dolorem: matri tamen ² in cujus calamitatibus ne minimum sibi vindicat orbitas locum, ideo ad vos fugiendum fuit,

¹ Quæcunque fuderit traditio lethi.] Haud dubie, conditio. Idem. | ² In cujus calamitatibus ne minimum sibi vindicat.] Dele rō ne. Idem.

fuit, ut sciretis non illi præstari quod tacet maritus. Laudo, judices, laudo miseram, quod interrogare noluit domi, quod nihil fecit & ipsa secreto. Hic coram civitate, coram liberis ac parentibus, & (licet dissimulare parricida videatur) coram rumore mater inquit, quid tormentis unici quæsierit, quid morte compererit. Respondeat, saltem reus, fateatur iratus, cur in peracta crudelitate modestiæ fronte substitit. Nec uxori potest videri parcere, de qua scire voluit an esset incesta: nec filio, quem tanquam sciret occidit. Ante omnia igitur, judices, mulier infelicissimi pudoris hoc ab affectibus publicis petit, ne vobis accusare videatur. Ream se incesti, ream parricidii putat. Exhibet populo conscientiam suam, & adversus quemcunque sermonem, quodcunque secretum, marito famæque præstat interrogandi potestatem. Vellet innocentiam suis probare visceribus, vellet in equuleos, in ignes hanc miseram præcipitare pietatem. Ignoscite, judices, impatientiæ, quæ contra callidissimam dissimulationem libertate doloris exæstuat. Incestum probaretur silentio patris, si taceret & mater. Equidem, judices, tam contrarios affectus senis satis admirari, satis stupere non possum. In rumore tam suspicax, post tormenta patiens, modo ad fabulas vulgaresque sermones pronus ac facilis, in orbitate, in parricidio, reatus quoque dolore conticuit. Quo repente conversus est? In quam modestiam desperationemque defecit? torsit tanquam dicturum: tacet tanquam dixerit. Fidem igitur vestram, judices, ne cui præstet magnæ severitatis auctoritatem, non posse defendi: neve ideo suspicari nefanda malitis, quia se silentio parricida miratur. Parcere nunc illum cuiquam tacendo creditis? ¹ loqui se cum maxime putat. Et si bene artes & profundæ mentis consilia perspicio, respondere sibi videtur plusquam mater interrogat. Fallitur quisquis hunc esse credit inexplicabilis doloris æstum, & inter

¹ Loqui se tum maxime putat.] Scribe | cum maxime puta in illud tuum, parricida, cum maxime. Ut & infra: Irrumpere me | secretum. Gronovius.

inter silentii confessionisque causas miserum pudorem. Alium exitum non habet, quam ut respondere nolle videatur, quisquis filium occidit, & probare non potest propter quod debuerit occidi. Conjungat quantum volet nocentissimus senex cum rumore populi silentium suum, & relatura ordinem tristissimæ sortis ¹ collata malignitate cludat ora, compescat aditus: securi tamen estote mortales, fas est, fas est innocentissimæ matri velut in templis, velut apud ipsos proclamare superos, Amavi filium meum matrona Judices, cujus puellares annos, primam rudemque, conjugii mentem nulla libidinum respergit infamia, cui impudens rumor, suspicax maritus nihil unquam potuit objicere nisi filium, quæ pudicitiam prima fiducia est, edidit partum quem maritus agnosceret, non timuit ne supra furtivosque concubitus, parvuli vultus, aut crescentis infantiam similitudo detegeret. Natum de se continuo (si quid ipsi creditis) impatientius complexa quam reliquæ parentes, non in nutrices, nec in ministeria seposuit: suis aluit uberibus, suo fovit amplexu. Nunquid & hos annos parricida, nunquid & pueritiam miseri juvenis infamas? Actum est de sacrorum nominum fide, si ut videatur innocens mater, ætas tantum filii facit. Accendebat hanc erga unicum optimæ matris impatientiam rigidus pater, asper maritus: & sibi videbatur parum implere quem pro duobus conferebat affectum. Rarus hic nanque ad oscula, difficilis amplexibus: & qui unicum aspiceret animo quo quandoque posset occidere, fecit ut notabilior esset charitas matris. Omnis igitur miseræ sermo cum filio, omnis in publicum pariter egressus. Gaudebat etiam quod laudandus occurribus, quod omni frequentia cœtuque conspicuus, populo jam ipse fateretur quod plus amaretur à matre. Miseremini, judices, ne nefandas suspiciones maritum ex ullius traxisse credatis judiciis: suum rigorem, suum tantum

¹ Collata malignitate cludat ora.] Lege: callida malignitate. Sic infra: si non est callida, non maligna simulatio. Et, dato supra callidissimum silentium parricida. Idem.

tum secutus est animum. Filium si non ames, videatur tibi mater adamasse? Questurum nunc me, iudices, putatis de licentia sermonis humani? Ego vero juxta hunc patrem, non accuso rumorem. Quæ materia fabulæ tam impudentis, quis fuerit auctor, iste probavit, qui credidit. Facillimum fuit ut loqueretur populus de incesto, de quo mirabatur patrem suspicari. Hæc sunt, iudices, quæ mater fecit secure, simpliciter palam coram marito, coram civitate. Referat nunc suum iste secretum. Juvenem (quæ integritatis prima simplicitas est) nihil timentem, in partem domus, qua nulla proclamatio, nullus poterat gemitus audiri, rapuit, abduxit. Ibi verberibus, ignibus omni crudelitatis arte consumpsit. Quis unquam, iudices, pejus de innocentia temporum, de sacris meruit affectibus, torfit filium, ut probaretur incestum, occidit ut crederetur. Ponite nunc ante oculos, iudices, duorum parentum confessionem. Mater exclamat, filium amavit: pater dicit, occidi. Nefas est utrunque putetis innocentem. Jam quidem nocentissime senex, grande deprehensæ feritatis indicium est, quod cum filium occideris, ut interrogeris expectas. Non erumpis ab illo secreto tuo terribilis in publicum? & homo filii cruore perfusus, non proclamas? non deos hominesque testaris? non occidis & matrem? Scilicet modestia te scelerum tuorum quam maxime decet, & ideo tibi relinquis unde sis quietæ patientiæ. Miser parcis uxori, conjugales deos, & lectuli jura revereris. O quam non habet nec quod mentiatur! Malæ tractationis agimus. Placet ergo, iudices, ut illa voce qua matrimoniorum conquerimur injurias, gemitu quo corporum contumelias, damna, cultus, & negatos in publicum deflemus egressus, orbitates ac liberorum suprema plangantur? Quid tamen facere vultis miserum dolorem, si non habet aliam sexus hic legem, si intra juris hujus angustias omnis nuptiarum querela constricta est? Mater quæ de morte filii maritum malæ tractationis accusat, non vindicat, sed probare contenta est quod

est quod non debuerit occidi. Omittamus paulisper, iudices, orbitatis tristissimæ dolorem, & in parricidio malæ tractationis reddamus aliunde causas. Ita non iuste quereretur uxor, si diceret: adulterium de me facile suspicatus es, cito credidisti? Matronalis pudor tutelam non ex sua tantum innocentia habet, infirmitas hujus sexus non potest totam improbitatis existimationem debere tantum moribus suis: omnis in fœminas venit maritorum prædicatione reverentia: omnes sermones originem de vestris pectoribus accipiunt. Tristior vultus, querela, fastidium, fatum est conjugii. De pudore pronunciat, mittit in ora populi, mittit in fabulas. hoc proxima ministeria narrant, hoc exteri putant. Nemo pejore exemplo temere de uxore credit quam cui omnes credituri sunt. Sane faciat vos pronos ad suspensiones nimia charitas, & ex impatientia diligendi plerunque descendat, ut credas facile quod timeas. Furtiva stupra raptosque concubitus objiciat vel falso maritus, fas est, fieri solet, parcius tamen si jam sit & mater, si in fidem castitatis uxoriam fœcunditate profecerit. Quid si sit jam juvene quoque filio severa? jam nurum nepotesque prospiciat? Miseremini temporum, ne alienæ innocentia interpretationem de suis quisque moribus trahat. Incestum posse fieri pater hoc solo vult probare, quod filium potuit occidere. Rumor, inquit, fuit. Et hercules cui contra rerum naturam, contra parentes liberosque credatur. Rumor fuit. Hoc ergo sic audiemus, tanquam si diceres: conscius detulit servus, nunciavit ancilla. improvisus astiti, dum non timeor adveni. rogo, iudices, utrum credibilius putatis incestum de matre, an de rumore mendacium? Rem impudentissimam populus loquendo fecerat, nisi pater credidisset. Pessimum, iudices, humanarum mentium malum est, quod semper avidius nefanda finguntur: nec usquam se majus operæ precium putant maligni facere sermones, quam cum incredibilia quasi deprehensa narrantur. Ne-

Q

cessse

1 Totam improbitatis existimationem.] Immo probitatis. Gronovius.

cesse est contentiosius loquaris, quod probare non possis: & affirmationem sumit ex homine, quicquid non habet ex veritate. Est tamen hoc iniquissimum de loquacitate populi, quod plerunque famam accendit contentio non credentium. Materiam miraris rumoris, de qua nemo nec sibi credit? quam qui narrat, assignat alii? Rumor res sine teste, sine indice, res ex incertis improbissima, maligna, fallax, & similis silentio tuo. Quid & ipse de rumore senseris, vis breviter probem? Tormentis quærendum putasti an verum diceret. Sane sit aliqua publici sermonis auctoritas in illis, ad quæ fas est populi pervenire notitiam. Video cur adulteria proferantur in fabulas: explicantur per ministeria, per conscios. habent inconsulta gaudia. Pars voluptatis videtur esse jactatio. Facinus vero, cui si fas est, ut illud humanæ mentis capit audacia, circumdatur undique nox profunda, densior caligo tenebrarum, quod nocentes suis quoque oculis vix fatentur: non servo, non creditur ancillæ. Quid internunciis, quid opus est ministeriis? sufficit animus duorum, explicat omne filius materque secretum. Incestum tanto incredibilius est, quanto & de illo plures loquuntur. O misera conditio sexus, cujus ipsæ plerunque virtutes, fabulas parant. Cur ista nullis in publicum gaudet egressibus? Unde adversum omnes tam rigida conversatio, tam severus affectus? Nihil concupiscit, nihil ergo desiderat? Filius possidet cuncta tempora, universos occupavit affectus, filius matris tota jactatio est. Rogo, nunquid adamavit? Mihi credite, non est nefandorum ista simplicitas. da ut sit hæc inter matrem & filium conscientia, parent osculis palam, abstinebunt coram patre complexibus, omnis familiaritas substringetur in publico, sermones, occurfus, coram servulis libertisque vitabunt, & maximi sceleris ardor captabit affectare charitatem. Elige parricida quod voles, incestum diligens suspectum non erit, negligens deprehenditur. Sed quid ego sic ago, tanquam inauditum, incredibile scelus locutus sit populus?

Teneo

Teneo in hoc sermone facinus unius mali mariti. Non interest incestum de uxore fingat, an credat. Quid, iste ergo non timuit tam nefandæ rei famam, nec ad aures patris pervenire rumor erubuit? Diffimules licet, à te malignitas accepit ortum, te secutus est quisquis hoc ausus est narrare, proferre. Da bonum patrem, bonum maritum, dicturum me putas, non credet? Nesciet esse rumorem. Ite nunc, iudices, & adhuc dubitate quis famæ fuerit auctor, cuius pater agit causam. Speciosus, inquit, fuit. Non magis hoc facinus in matre est, quam crimen in filio. Speciosus fuit. Ut hoc objici possit, ut debeat, adjice, & adulter, & raptor, in illa matrona maritali dolore pene percussus, in illa virgine publica subclamatus invidia: quanquam hæc quoque intra notos discurrunt juventutis excursus. Quid ais? ab incesto libidines cœperunt? hoc primum unquam juvenis admisit? hoc solum argumentum sumis ex forma? Dic potius, deprehendi juvenem mihi venena miscentem, in necem meam conscientia sceleris est armatus. Infinitum est quantum debeat ante fecisse filius, ut de illo incestum pater sibi credat. Speciosus fuit. Quis enim non est formosus filius matri? Amant debilitates, amplectuntur illum morborum suppliciorumque pallorem, & in vires charitatis accrescit ipsa miseratio. Non impedit ægræ pietatis animum deformitas, pulchritudo non auget. Amare liberos unus affectus est. Liberi, marite, liberi non amantur oculis, non complectitur mater ore, non vultu, sed est in filio matri nescio quid homine formosius. Possit forsitan novitas sollicitare vilus, expugnare mentes: in matris aspectu coalescit infantia, pueritia confurgit, juvena subrepat, speciosum suum quotidie videt, miratur, amplectitur. Quæ tandiu amavit, quando incipiet amare desinere? Non est opus, nocentissime senex, ad hoc nefas charitate, sed amentia, sed furore. Ut in juvene suo mater possit concupiscere quod formosus est, oderit oportet quod filius est: & adeo sacris affectibus non adjuvatur in facinus, ut ad illud nisi

Q 2

per

per oblivionem sui transire non possit. Quid quod & incredibilius est, quod parem duorum poscit insaniam? & ad incestum opus est ut admet & filius, non ut adametur solum. Ab utro deinde vultis incipere preces, venire sermonem? Audebit hoc rogare filius matrem? mater hoc impetraturam se sperabit à filio? Hunc animum tuum senex, quo cum maxime taces (si non est callida, non maligna simulatio) de fide tanti sceleris interrogo, an potest mater admittere quod loqui non potest pater? Speciosus fuit. Libet interrogare hoc loco omnes humani generis affectus. Placet ergo, ut si filio obtigerit indulgentior facies, vultus erectior, refugiat mater amplexus? Si virginem usque ad notabilem speciem natura formaverit, timeat oscula pater, horreatque contactum? Dii deæque male perdant tam impudentes sollicitudines, tam nefarios metus. Prope est ab incesto, timere ne fiat. Malo simplicitatem, quæ non vereatur infamiam, malo nudos affectus, inconsultamque pietatem. Nihil de se fingi, nihil credat posse narrari. Teneat infatiabiliter, avide: tanti fama non est, ut amet filium mater sollicitudine pudicitæ. Me quidem, marite, si quis interroget omnes matres liberos suos tanquam adamaverint, amant. Videbis oculos nunquam à facie vultuque deflectere, comere caput, habitumque componere, suspirare cum recesserit, exultare cum venerit, conferere manus, pendere cervicibus: non osculis, non colloquiis, non præsentæ voluptate satiari. Hoc est ergo in tam nefanda suspicione sævissimum, incestum non potest fingi nisi de optima matre. Execraret mehercle, iudices, si crimen istud clarius objecisset filio pater, si usque ad verborum processisset amentiam. Nemini minus fas esse debet credere incestum, quam qui propter illud paratus est filium occidere. Quid quod non credis tantum nefande, sed quæris? Ita tu non times monstri hujus agitare secretum? Populus loquitur incestum, sed tu nega. Civitas infamat: tanto magis osculare unicum: & conjugem tene: pariter duos circa
tuum

tuum stringe complexum. Prô inaudita feritas! ita patri non sufficit non credere incestum, quod non potest probare? Ferrem tamen adhuc suspiciones tuas nefandissime senex, si dissimulanter indicia tanti sceleris agitasses. Observa sermone, secreta custodi, omnium dierum noctiumque momentis sagax scrutator insiste. Quid tibi cum abruptis? quid cum supremis? Incestum jam credas oportet ut torqueas. At tu, prô nefas! verberibus, ignibus, & tota crudelitatis arte scrutaris rem, de qua non deberes interrogare servos, de qua vernilium quoque corporum patientiam petulanter excuteres. Laminas accendis, equuleos moves, & parricidio suspicaris incestum. Nescis quod præceptus, quod abruptum tam nefandæ diligentiae furore commoveas? Pater qui de incesto filium torquet, non est neganti crediturus. Omnium quidem, iudices, incertorum suspiciones pessime semper à corporibus incipiunt, nec bene de cujusquam moribus illam partem hominis interrogas, quæ non animo sed dolore respondet. Nondum dico quem torqueas, quis inter equuleos ignesque ponatur, cujus arguta prius indicia præcedant: novissimum debet esse, quicquid torquet & punit. Fidem hominum deorumque, ne gravitatem putetis à novissimis ultimisque cœpisse. Non habet probationem facinus de quo pater non potest alium torquere quam filium. Video qua possis ratione defendi, si omnia ante fecisti, ut incestum aliter erueres. Quid ais? Interrogasti servulos, non potuit conscius inveniri. Exquisti ancillas, non apparuit ministra flagitii. Non obscœna literarum commercia, non fatentis deprehendisti nefande blanditias. ¹ Nihil juvenis maritus, dominus pater. I nunc & dic scisse rumorem, sed ut torqueas: ducatur tamen quæstio per conjugis ministeria, per filii servulos, in illa potius utilitate desæviat. Prius est ut repudietur uxor, ut divortio fiat in domo grande secretum. Excedit omnem

Q 3

imma-

¹ Nihil juvenis maritus.] Scribe: Nihil invenis maritus, dominus, pater. I nunc & dic fuisse rumorem. Gronovius.

immanitatem, filium ideo torquere ut scias an innocens torqueatur. Unicum pater ignibus verberibusque interrogas, rogo quid facturus si pernegaverit? Videlicet ut laudes, deinde dimittas, ut amplectaris perusta vitalia, & laceri pectoris vulnera pietati rursus admoveas. Solus superest pudor homini qui torfit unicum, ut torquere debuerit. Faciat te necesse est res ista pessimum patrem, & oderis oportet filium, cui satisfacere non possis. Jamjam malo venena, ferrum, subitos ictus, improvisamque mortem. Incestum qui non credit, torquere non debet: qui credit, statim debet occidere. Quod si tormenta etiam filii placent, si præstanda est satisfactio tam nefandi rumoris, exigo ne perdas quæstionem in media civitate, in ipsa constitue fama, advoca illos malignos, illos loquaces, & seculi rem exquire audiente populo. Coram omnibus torqueri debet, de quo loquuntur omnes. Interroget quisque quod volet, suis auribus, suis credat oculis. Cur in abditam semotamque partem juvenis abducitur? Secretum quæstionis nec incesto filio debetur, nec innocenti. Dabo adhuc inter secretum publicationemque temperamentum. Advococa propinquos, adhibe amicos, circumpone juveni serios senes, inter sint magistratus, assistant quibus habere possit civitas fidem. Præstare debes aut tibi ut probare possis, si confessus fuerit: aut filio, si pernegaverit. At tu nefande crudelis, tollis quæstionis alteram partem, efficis ne possit amplius innocens esse qui tortus est. Quid agunt contra populum tormenta secreta? Prædico, testor, iterum dantur malignis alimenta sermonibus, & à quæstione seposita in majus reditur incertum. Coram omnibus torquere debet filium pater, & qui vult absolvere, & qui est paratus occidere. Non vultis, iudices, ad facinus indignissimæ quæstionis accedat, & quod ipse torfit filium pater? Adeone non potuit libertis aut servulis necessitas ista mandari? non carnifex potius adhiberi? Pater in tormentis filii non averfos tenuit oculos, ipse vestes scidit, velamenta laceravit, manibus

nibus flagella concussit, renovavit ignes, & ¹ mori filium contentione non sivit, diduxit os quod jam suprema claudabant, fovit animum, ut longis cruciatibus patientia sufficeret. O dignum patrem, cui dicat innocens filius, feci. Non mehercle improbe, mihi proclamaturus hoc loco videor, hominem, qui torquetur in matrem, debere coram matre torqueri. Cur excluditur infelix à sua causa, à sua quaestione? Adhibe speciosis cruciatibus hanc nimis amantem: hujus gemitus excipe, hujus suspiria oculosque custodi: si quod facinus admissum est, torquebis quidem filium, sed fatebitur mater. Irrumpere me tum maxime puta in illud tuum parricida secretum, injicio properanti quaestioni manum, inhibe ictus, subtrahe paulisper ignes. quicquid est quod eruisti, profer in medium, memento te fecisse de filio propter quod tibi non debeat credi. Quid spiritum dolore præcipitas? Quid miseræ intervalla patientiæ pertinaci crudelitate continuas, si frustra tibi sufficere credis quod audieris, nunciare, proferre? Incestum ut credatur, ipse debet audiri. Mirabar & ego, judices, si tam nefanda quaestio alium exitum potuisset habere, quam mortem. Hic est parricidii pudor, sic desinunt quæ incipere non debent. Facinus quaestionis, operis scelere majore, exire tibi videris per orbitatem. Scimus unde venerit ista contentio, nihil extorsit sævitia misero. Vincit torquentem qui occiditur. Jamjam non miror, quod post ista non habes vocem, verba non invenis. Unicum sine teste lacerasti, unicum occidisti, soli tibi deinde notum vis videri celare facinus, & in parricidio quaeris aliunde tristitiam. Præposterares est filium occidere, deinde erubescere. Fas non est non esse notum, propter quod se parricida putat innocentem. Eligas utrum voles, aut tormenta damnes necesse est, aut silentium. Quod non debet indicari, quaeri non debet. Possis videri fortassis crudelissime senex, silentium filio præstare, si viveret. Consumpta est paterni nominis reli-

Q 4

gio,

^x *Mori filium contentione non sivit.*] Fortè: *et mori filium momento non sivit.* Gron-

gio, omnis pietatis sublata reverentia. Si hoc ille meruit, & parum in quæstione, parum ultionis in morte est. Vindicare vis confessionem? traduc cadaver, & super illa vulnera omnes pone causas. Non est ejusdem fateri cur torseris, & tacere cur occideris. Quid ais severissime parricida? Filium consumpsisti per flagella, per laminas. Potes agere viscera de tuis concepta vitalibus, sanguinem qui de tua fluxit anima, non insania, non furore, sed (quantum vis videri) consilio, gravitate lacerasti. Potes tacere super vulnera unici, super exutos artus metuendus assistis, & causas quærente matre, quærente populo, hoc solum dicis, occidi? contenta esse debet incerto? Interrogari nunc te marite credis à matre sola? Causas mortis illius reposcit sollicitudo generis humani. Stant circa liberos attoniti parentes, horret invicem se charitas fraterna complecti, rupta est illa osculorum inter soceros generosque simplicitas. Quousque nos cum silentii tui interpretatione committis? Si nihil factum est quod debeat erubescere temporum pudor, quid sibi volunt verba media, suspensa? Si nefas prodigiosis simile fabulis deprehendisti, miserere, ne sis una morte contentus. Incestam gravius odisse debes, quod & venit in forum, quod audaciam innocentis imitatur, & tacenti videtur irasci. Cum filium propter rumorem torseris, propter tormenta occideris, non est media res, ut neutrum sciamus. Mater quidem, iudices, innocentissima hoc complorat, hoc ferre non potest, quod nihil parricida respondet. Sed nobis videtur jamjam esse dicturus. Non fallit nos nefande quid captes, hoc quod supra silentium trahis alta suspiria, quod prorumpenti videris exclamatione deficere, mendacio paratur auctoritas, & in fidem erupturæ vocis affertur, ut fateri videaris invitus. Dic tamen, par est huic rei matris integritas ut mentiaris? O quanto
nunc

I Potes agere viscera de tuis.] Lego, Filium consumpsisti per flagella, per laminas: non insania, non furore, sed (quantum vis videri) consilio, gravitate lacerasti: potes tacere? Viscera de tuis concepta vitalibus, sanguinem, qui de tua fluxit anima, tacere? Super vulnera, &c. Gronovius.

nunc dolore torqueris, quod instantem non potes aliqua truci proclamatione discutere. Non verba tibi contra miseram, sed argumenta desunt: non voce, sed probatione deficeris. Quod solum datur, relinquis infamiae, & nos cum perpetua sermonum malignitate committis. Qui interrogantem nec damnat nec absolvit, rumore contentus est. Modestiam mariti pariter & patris accipite. De muliere quæ convinci non potest, sufficere sibi putat ut incesta credatur. Quis unquam tam nefandas artes, tam cruentum deprehendit ingenium? quia non potest probare quod dixerit, captat ut credatur quod non dixerit. Dissimulas, taces, sæve, crudelis? invenisti tormenta patris. Audi quid misera simplicissimo dolore proclamet. Non efficies, inquit, callidissime parricidarum, ut non audeam cadaver amplecti. Ego vero incesta sum, si possum moderari gemitus, comprimere lacrymas. Coite in funus omnes liberi, omnes parentes, custodite planctus meos, observate suspiria. si quid feci, si quid admisi, fatebor. Ecce supra lectulum effusa feralem, laceros artus & perustum complexa corpus exclamo. Teneo unicum meum, velit nolit invidia, meum misera formosum. Hoc erat quod infelicissimam matrem ultra solitæ charitatis exagitabat affectus, amabam marite periturum. Infames quantumlibet hanc impatientiam, ego mihi videor defuisse, cessasse, multum de lætitia, multum perdidisse de gaudiis. Nemo unquam filium nimis amavit. Excuso tibi, inquit, juvenis innocentissime, quod supremis tuis nondum præstiti misera comitatum. Vivere quidem te defuncto continuo non debui, sed mori marito tacente non potui. Rumpam tædium lucis invisæ, sed prius licuerit coram civitate manibus tuis iusta persolvere, cum damnato supra callidissimum silentium parricida, nihil te dixisse constiterit. Ignosce quod ad iudicium istud orbata duravi. Timui ne si ad exitum impatientia, si præcipiti pietate properassem, faceret alium parricida de mea morte rumorem.

Q. 5

DECLA-